

tionalis in categoriam transferatur, ut dicatur; quod videtur sedere, necesse est sedere: patet eam de dicto intellectam, & compositam, esse veram; de re vero intellectam, & divisam, esse falsam: & sic in his, & in omnibus similibus, quae Dei scientiam circa contingentia oppugnantes argumentantur, secundum compositionem, & divisionem falluntur.

Quod autem Deus futura contingentia sciat, etiam auctoritate Scripturae sacrae ostenditur: dicitur enim Sapient. viii. 8. de divina sapientia: Signa, & monstra scit antequam fiant, & eventus temporum, & secretorum: & Eccli. xxxix. 24. Non est quidquam absconditum ab oculis eius; (1) a saeculo, & usque in saeculum respicit: & Isaiæ xlvi. 5. Praedixi tibi ex tunc, antequam venirent, indicavi tibi.

CAPUT LXVIII.

Quod Deus cognoscit motus voluntatis.

I. Part. quest. lxxi. art. 4.

Deinde oportet ostendere quod Deus cogitationes mentium; & voluntates cordium cognoscat. In virtute causae, quum ipse sit universale essendi principium.

1. Omne enim quod quocumque modo est, cognoscitur a Deo, in quantum suam essentiam cognoscit; ut supra cap. xlix. ostensum est. Ens autem quoddam in anima est, quoddam in rebus extra animam. Cognoscit igitur Deus omnes huius entis differentias, & quae sub eis continentur. Ens autem in anima est quod est in voluntate, vel cogitatione. Relinquitur ergo quod Deus ea quae sunt in cogitatione, & voluntate, cognoscat.

2. Amplius. Sic Deus cognoscendo suam essentiam alia cognoscit, sicut per cognitionem causae cognoscitur effectus. Omnia igitur Deus cognoscit, suam essentiam cognoscendo, ad quae sua causalitas extenditur. Extenditur autem ad operationes intellectus, & voluntatis: nam quum quaelibet res operetur per suam formam, a qua est aliquid esse rei, oportet fontale principium totius esse, a quo est etiam omnis forma, omnis operationis principium esse, quum effectus causarum secundarum in causis primis principalibus reducuntur. Cognoscit igitur Deus cogitationes, & affectiones mentis.

3. Item. Sicut esse suum est primum, & per hoc omnis esse causa; ita suum intelligere est primum, & per hoc omnis intellectualis operationis causa. Sicut igitur Deus cognoscendo suum esse, vel intelligendo, cognoscit esse cuiuslibet rei; ita cognoscendo suum intelligere, & velle, cognoscit omnem cogitationem, & voluntatem.

4. Adhuc. Deus non solum cognoscit res secundum quod in se ipsis sunt, sed etiam secundum quod sunt in causis suis, ut ex supradictis cap. lxxvi. patet: cognoscit enim ordinem causae ad suum effectum. Sed artificialia sunt in artificibus per intellectum, & voluntatem artificum, sicut res naturales sunt in causis suis per virtutes causarum: sicut enim res naturales assimilant sibi suos effectus per suas virtutes activas, ita artifex per intellectum inducit formam artificiatam, per quam assimilatur suae arti; & similis ratio est de omnibus quae a proposito aguntur. Scit igitur Deus & cogitationes, & voluntates.

5. Item Deus non minus cognoscit substantias in-

tellectuales quam ipse, vel nos substantias sensibiles; cum substantiae intellectuales sint magis cognoscibiles, puta magis in actu existentes. Informationes autem, & inclinationes substantiarum sensibilibus cognoscuntur & a Deo, & a nobis. Quum igitur cogitatio animae sit per informationem quamdam ipsius, affectio autem quaedam sit inclinatio ipsius ad aliquid, nam ipsam inclinationem rei naturalis appetitum naturalem dicimus; relinquitur quod Deus cogitationes, & affectiones cordium cognoscat.

Hoc autem testimonio sacrae Scripturae confirmatur: dicitur enim in Psalm. viii. 11. Scrutans corda, & renes Deus: & Proverb. xv. 11. Infernus, & perditio coram Deo: quanto magis corda filiorum hominum? & Joan. 11. 25. Opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine, ipse enim sciebat quid esset in homine. Dominum autem quod habet voluntas supra suos actus, per quod in eius est potestate velle, vel non velle, excludit determinationem virtutis ad unum, & violentiam causae exterioris agentis; non autem excludit influentiam superioris causae, a qua est ei esse, & operari; & sic remanet causalitas in causa prima, quae Deus est, respectu motuum voluntatis, ut sic Deus se ipsum cognoscendo, huiusmodi cognoscere possit.

CAPUT LXIX.

Quod Deus cognoscit infinita.

I. Part. quest. xiv. art. 12. & I. Sent. dist. xxxix. quest. 11. art. 3. & de verit. quest. 11. art. 9.

Post hoc ostendendum est quod Deus infinita cognoscat. Cognoscendo enim se esse causam rerum, alia a se cognoscit, ut ex superioribus cap. xlix. patet. Ipse autem est causa infinitorum, si infinita sunt entia: est enim omnium eorum quae sunt, causa. Est igitur infinitorum cognoscitivus.

2. Item. Deus suam virtutem perfecte cognoscit, ut ex supra dictis cap. xlvii. & xlix. patet. Virtus autem non potest cognosci perfecte, nisi cognoscantur omnia in quae potest, quum secundum ea quantitas virtutis quodammodo attendatur. Sicut autem virtus, quum sit infinita, ut ostensum est supra cap. xlix. ad infinita se extendit. Est igitur Deus infinitorum cognitor.

3. Amplius. Si Dei cognitio ad omnia se extendit quae qualitercumque (2) modo sunt, ut ostensum est cap. lxxvi. oportet quod non solum cognoscat ens actum, sed etiam ens in potentia. Sed in rebus naturalibus est infinitum in potentia, nisi non actu, ut probat Philosophus in III. Physic. text. comm. viii. Cognoscit igitur Deus infinita, sicut unitas, quae est principium numeri, infinitas species numerorum cognosceret, si cognosceret quidquid est in se in potentia: est enim unitas potentia omnis numerus.

4. Amplius. Deus per essentiam suam, sicut quoddam medio exemplari alia cognoscit. Sed quum sit perfectio infinita, ut supra cap. xlii. ostensum est; ab ipso exemplari possunt infinita, habentia infinitas perfectiones, quia nec aliquid unum eorum, nec quaelibet plura exemplata perfectionem exemplaris adaequare possunt; & sic semper remanet novus modus quo aliquid exemplatum ipsum imitari possit. Nihil igitur prohibet ipsum per essentiam suam infinita cognoscere.

Præ-

(1) Vulgata a saeculo usque in saeculum. (2) An redundat modo? vel legendum qualicumque modo.

5. Præterea. Esse Dei est suum intelligere. Sicut igitur suum esse est infinitum, ut ostensum est cap. xlii. ita suum intelligere est infinitum. Sicut autem se habet finitum ad finitum, ita se habet infinitum ad infinitum. Si igitur secundum intelligere nostrum, quod finitum est, finita capere possumus, & Deus secundum suum intelligere infinitum infinita capere potest.

6. Præterea. Intellectus cognoscens maximum intelligibile, non minus cognoscit minora, sed magis, ut patet per Philosophum in III. de Anima text. com. vii. quod ex hoc provenit, quia intellectus non corrumpitur ex excellenti intelligibili, sicut sensus, sed magis perficitur. Sed si accipiantur infinita entia, sive sint ejusdem speciei, ut infiniti homines, sive infinitarum specierum, etiamsi aliqua, vel omnia essent infinita secundum quantitatem, si hoc esse possibile, universum eorum esset minoris infinitatis quam Deus: nam quodlibet eorum & omnia simul haberent esse receptum, & limitatum ad aliquam speciem, vel genus; & sic secundum aliquod esset finitum, unde deficeret ab infinitate Dei, qui est infinitus simpliciter, ut supra cap. iv. ostensum est. Quum igitur Deus perfecte se ipsum cognoscat, nihil prohibet eum etiam illam summam infinitorum cognoscere.

7. Adhuc. Quanto aliquis intellectus est efficacior, & limpidiior in cognoscendo, tanto ex uno potest plura cognoscere; sicut omnis virtus quanto est forrior, tanto est magis unita. Intellectus autem divinus secundum efficaciam, sive perfectionem est infinitus, ut supra cap. xlii. ostensum est. Potest ergo per unum, quod est sua essentia, infinita cognoscere.

8. Præterea. Intellectus divinus est perfectus simpliciter, sicut & eius essentia. Nulla igitur perfectio intelligibilis ei deest. Sed id ad quod est in potentia intellectus noster, est ejus perfectio intelligibilis; est autem in potentia ad omnes species intelligibiles; species autem huiusmodi sunt infinitae: nam etiam numerorum species infinitae sunt, & figurarum. Relinquitur igitur quod Deus omnia infinita huiusmodi cognoscat.

9. Item. Quum intellectus noster sit cognoscitivus infinitorum in potentia (potest enim in infinitum species numerorum multiplicare) si intellectus divinus non cognosceret infinita etiam actu, sequeretur quod vel plurimum esset cognoscitivus intellectus humanus quam divinus, vel quod intellectus divinus non cognosceret omnia actu quorum est cognoscitivus in potentia: quorum utrumque est impossibile, ut ex supradictis, cap. lxxi. & lxxvi. patet.

10. Adhuc. Infinitum cognitioni repugnat, in quantum repugnat numerationi: nam partes infiniti numerati secundum se impossibile est, quasi contradictionem implicans. Cognoscere autem aliquid per numerationem suarum partium, est intellectus successive cognoscentis partem post partem, non autem intellectus simul diversas partes apprehendens. Quum igitur divinus intellectus absque successione cognoscat omnia simul, non magis impeditur cognoscere infinita quam finita.

11. Amplius. Omnis quantitas in quadam multiplicatione partium consistit, & propter hoc numerus est prima quantitas. Ubi ergo pluralitas nullam differentiam operatur, ibi nec aliquid quod quantitatem consequitur, aliquam differentiam facit. In cognitione autem Dei plura hoc modo cognoscuntur ut unum; quum non per diversas species, sed per

unam speciem, quae est Dei essentia, cognoscantur: unde & simul multa cognoscuntur a Deo; & ita in Dei cognitione nullam differentiam pluralitas facit. Ergo nec infinitum, quod quantitatem consequitur, nihil ergo differt ad intellectum divinum infinitorum, & finitorum cognitio; & sic quum cognoscat finita, nihil prohibet etiam eum cognoscere infinita.

Huic autem consonat quod in Psalm. cxlvi. 5. dicitur: Et sapientia eius non est numerus.

2. Patet etiam ex praedictis quare intellectus noster infinitum non cognoscit, sicut intellectus divinus.

Differt autem intellectus noster ab intellectu divino quantum ad quatuor, quae hanc differentiam faciunt.

Primum est quod intellectus noster simpliciter finitus est, divinus autem infinitus.

Secundum est quod quum intellectus noster diversa per diversas species cognoscat, non potest in infinita secundum unam cognitionem, sicut intellectus divinus.

Tertium est ex hoc proveniens, quod intellectus noster quia per diversas species diversa cognoscit, non potest simul multa cognoscere; & ita infinita cognoscere non posset nisi successive ea numerando: quod non est in intellectu divino, qui simul multa intuetur quasi per unam speciem visam.

Quartum est quod intellectus divinus est eorum quae sunt, & eorum quae non sunt, ut ostensum est.

Patet etiam quomodo verbum Philosophi, I. Physic. text. com. xxxv. quo dicit, quod infinitum, secundum quod infinitum, est ignotum, praesenti sententiae non obviat: quia quum infiniti ratio quantitatis competat, ut ipse dicit, infinitum ut infinitum cognosceretur, si per mensurationem suarum partium notum esset: haec enim est propria cognitio quantitatis. Sic autem Deus non cognoscit: unde, ut ita dicatur, non cognoscit infinitum, secundum quod est infinitum, sed secundum quod ad suam scientiam se habet ac si esset finitum, ut ostensum est.

Sciendum est tamen, quod Deus infinita non cognoscit scientia visionis, ut verbis aliorum utamur quia infinita non sunt actu, nec fuerunt, nec erunt; quum generatio ex neutra parte sit infinita secundum fidem catholicam: scit tamen infinita, scientia simplicis intelligentiae, prout scit etiam quae non sunt: scit enim Deus infinita quae nec sunt, nec erunt, nec fuerunt, quae tamen sunt in potentia creaturae; & scit etiam infinita quae sunt in potentia sua, quae nec sunt, nec erunt, nec fuerunt.

Unde quantum ad quaestionem de cognitione singularium pertinet, responderi potest per interemptionem majoris: non enim singularia sunt infinita; si tamen essent, nihilominus Deus ea cognosceret.

CAPUT LXX.

Quod Deus cognoscit vilia.

I. Part. quest. xxii. art. 3. ad 3.

Hoc autem habito, ostendendum est quod Deus cognoscit vilia, & quod hoc nobilitati scientiae ejus non repugnat, sed attestatur.

1. Quanto enim aliqua virtus activa est forrior, tanto in remotiora suam actionem extendit, ut etiam in sensibilibus actionibus apparet. Vis autem divini intellectus in cognoscendo res, similis ut virtuti activae: intellectus enim divinus non recipiendo a rebus cognoscit, sed magis per hoc quod eis influit. Quum

igitur sit infinita virtutis in intelligendo, ut ex supradictis cap. XLIII. patet, oportet quod eius cognitio usque ad remotissima extendatur. Sed gradus nobilitatis, & vilitatis in omnibus entibus attenditur secundum propinquitatem, & distantiam a Deo, qui est infinita nobilitatis. Ergo quantumcumque vilissima in entibus, Deus propter maximam virtutem sui intellectus cognoscit.

2. Præterea. Omne quod in eo quod est, vel quale quid est, actu est, & similitudo primi actus est, & ex hoc nobilitatem habet: quia etiam quod potentia est, ex ordine ad actum, nobilitatis est particeps, sic enim esse dicitur. Relinquitur igitur quod unumquodque in se consideratum nobile est; sed vile dicitur res pectu nobilioris. A Deo autem distant nobilissima aliarum rerum non minus quam ultima rerum creaturarum distant a supremis. Si igitur hæc distantia impediret divinam cognitionem, multo magis impediret illa; & sic sequeretur quod nihil Deus cognosceret aliud a se: quod supra improbatum est. Si igitur aliquid aliud a se cognosceret, quantumcumque nobilissimum, pari ratione cognosceret quodlibet quantumcumque dicatur vilissimum.

3. p. Amplius. Bonum ordinis universi nobiliter est qualiter parte universi, quum partes singulae ordinentur ad bonum ordinis, qui est in toto sicut ad finem; ut per Philosophum patet in XII. Metaph. text. com. LII. Si igitur Deus cognosceret aliquam aliam naturam nobilem, maxime cognosceret ordinem universi. Hoc autem cognosci non potest, nisi cognoscantur nobiliora, & viliora, in quorum distantia, & habitudinibus ordo universi consistit. Relinquitur igitur quod Deus cognoscit non solum nobilia, sed etiam quæ vilia reputantur.

4. Adhuc. Vilitas cognitorum in cognoscentem non redundat per se: hoc est enim de ratione cognitionis ut cognoscens contineat species cogniti secundum modum suum: per accidens autem potest redundare in cognoscentem vilitas cognitorum, vel eo quod dum vilia considerat, a nobilioribus abstrahitur cogitandis, vel eo quod ex consideratione vilium in aliquas indebitas affectiones inclinatur; quod quidem in Deo esse non potest, ut ex dictis cap. xxxviii. & xxxix. patet. Non igitur derogat divinæ nobilitati vilium rerum cognitio, sed magis pertinet ad divinam perfectionem, secundum quod omnia in se ipsa habet, ut supra cap. xxxi. & lrv. ostensum est.

5. Adhuc. Virtus aliqua non iudicatur parva in parva potest, sed quæ ad parva determinatur: nam virtus quæ in magna potest, etiam in parva potest. Cognitio ergo quæ simul potest in nobilia, & vilia, non est iudicanda vilis; sed illa quæ in vilia tantum potest, sicut in nobis accidit: nam alia consideratione consideramus divina, & humana, & alia scientia est utriusque, unde comparatione nobilioris inferior vilior reputatur. In Deo autem non est sic: nam eadem scientia & consideratione se ipsum, & omnia alia considerat. Non igitur eius scientiæ aliqua vilitas adscribitur, ex hoc quod quæcumque vilia cognoscit.

Huic autem consonat quod dicitur Sap. vii. 24. de divina sapientia, quod attingit ubique propter suam munditiam... & ideo nihil inquinatum incurrit in illam.

Patet etiam ex prædictis quod ratio quæ in oppositum objiciebatur, ostensa veritati non repugnat. Nobilitas enim scientiæ attenditur secundum eam ad

(1) Al. enim. boup 301 109 agem 302, 303

quæ principaliter ordinatur scientia, & non ad omnia quæcumque in scientia cadunt. Sub nobilissima enim scientia apud nos cadunt non solum suprema in entibus, sed etiam infima: nam Philosophia prima considerationem suam extendit a primo ente ad ens in potentia, quod est ultimum in entibus. Sic autem sub divina scientia comprehenduntur infima entium, quasi cum principali cognito simul nota: divina enim essentia est principale a Deo cognitum, in quo omnia alia cognoscuntur, ut supra cap. XLIX. ostensum est.

Patet etiam quod hæc veritas non repugnat dictis Philosophi in XII. Metaph. text. com. LI. nam ibi intendit ostendere quod divinus intellectus non cognoscit aliud a se quod sit sui intellectus perfectio, quasi principale cognitum; & secundum hunc modum dicit, quod vilia melius ignorantur quam cognoscantur, quando scilicet est alia cognitio vilium, & nobilium, & vilium consideratio considerationem nobilium impedit.

CAPUT LXXI.

Quod Deus cognoscit mala.

I. Part. quest. xiv. art. 10.

ITEM restat ostendere quod Deus etiam cognoscit mala.

1. Bono enim cognito, malum oppositum cognoscitur. Sed Deus cognoscit omnia particularia bona, quibus mala opponuntur. Cognoscit igitur Deus mala.

2. Præterea. Contrariorum rationes in anima non sunt contrariæ: alias non simul essent in anima, nec simul cognoscerentur. Ratio ergo quæ cognoscitur malum, non repugnat bono, sed magis ad rationem boni pertinet. Si igitur in Deo propter suam absolutam perfectionem inveniuntur omnes rationes bonitatis, ut supra cap. xl. ostensum est, relinquitur quod in ipso sit ratio qua malum cognoscitur; & sic est malorum cognoscitivus.

3. Item. Verum est bonum intellectus: ex hoc enim aliquis intellectus dicitur bonus quod verum cognoscit; verum autem non solum est bonum esse bonum, sed etiam malum esse malum: sicut enim verum est esse quod est, ita verum est non esse quod non est. Bonum igitur intellectus etiam in cognitione mali consistit. Sed cum divinus intellectus sit perfectus bonitate, non potest illi deesse aliqua intellectualium perfectionum. Adest igitur illi malorum cognitio.

4. Amplius. Deus cognoscit rerum distinctionem, ut supra cap. l. ostensum est. Sed in ratione distinctionis est negatio: distincta enim sunt quorum unum non est aliud, unde & prima quæ se ipsis distinguuntur, mutuo negationem includunt, ratione cuius, negativæ propositiones in eis sunt immediatæ, ut nulla quantitas est substantia. Cognoscit (1) autem Deus negationem; privatio autem quædam negatio est in subiecto determinato, ut in IV. Metaphys. text. com. lv. ostenditur. Cognoscit igitur privationem, & per consequens malum, quod nihil est aliud quam privatio debite perfectionis.

5. Præterea. Si Deus cognoscit omnes species rerum, ut supra cap. XLIX. & l. ostensum est, & probatum, & etiam a quibusdam Philosophis conceditur, & probatur; oportet quod cognoscat contraria.

(1) Al. enim. boup 301 109 agem 302, 303

ria, tum quia quorundam generum species sunt contrariæ, tum quia differentiarum generum sunt contrariæ, ut patet in Metaph. Lib. X. text. com. xliii. Sed in contrariis includitur oppositio formæ, & privationis, ut ibidem habetur. Ergo oportet quod Deus cognoscat privationem, & sic per consequens malum.

6. Adhuc. Deus non solum cognoscit formam, sed etiam materiam, ut supra cap. lxxv. ostensum est. Materia autem cum sit ens in potentia, cognoscit perfecte non potest, nisi cognoscatur ad quæ eius potentia se extendit, sicut & in omnibus aliis potentiis accidit: extendit autem se potentia materia & ad formam, & ad privationem: quod enim esse potest, potest etiam & non esse. Ergo Deus cognoscit privationem, & sic cognoscit per consequens malum.

7. Item. Deus cognoscit aliquid aliud a se. Ergo maxime cognoscit quod est optimum. Hoc autem est ordo universi, ad quem sicut ad finem omnia particularia bona ordinantur. In ordine autem universi sunt quædam quæ sunt ad removendum nocumenta quæ possent ex quibusdam aliis provenire, ut patet in his quæ dantur animalibus ad defensionem. Ergo huiusmodi nocumenta Deus cognoscit. Cognoscit igitur mala.

8. Præterea. In nobis malorum cognitio nunquam vituperatur, secundum id quod per se scientiæ est, id est secundum iudicium quod habetur de malis; sed per accidens, secundum quod per considerationem malorum interdum aliquis ad malum inclinatur. Hoc autem non est in Deo, quia immutabilis est, ut supra cap. xliii. ostensum est. Nihil igitur prohibet quin Deus mala cognoscat.

Huic autem consonat quod dicitur Sap. vii. 30. quod Dei sapientiam non vincit malitia: Prov. xv. 11. Infernus, & perditio coram Domino: & in Psalm. lxxviii. 6. Delicta mea a te non sunt abscondita: & Job xi. 11. dicitur: Ipse enim novit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nonne considerat?

Sciendum tamen, quod circa cognitionem mali, & privationis aliter se habet intellectus divinus, atque aliter intellectus noster. Nam quum intellectus noster singulas res per singulas species proprias cognoscat, & diversas, id quod est in actu, cognoscit per speciem intelligibilem, per quam fit intellectus in actu: unde & potentiam cognoscere potest, in quantum ad talem speciem quandoque se habet in potentia, ut sicut actum cognoscit per actum, ita etiam potentiam per potentiam cognoscat. Et quia potentia est de ratione privationis (nam privatio est negatio, cuius subiectum est in potentia) sequitur quod intellectui nostro comperat aliquo modo cognoscere privationem, in quantum est natus esse in potentia. Licet etiam dici possit, quod ex ipsa cognitione actus sequitur cognitio potentiæ, & privationis. Intellectus autem divinus, qui nullo modo est in potentia, non cognoscit modo prædicto privationem, nec aliquid aliud. Nam si cognosceret aliquid per speciem quæ non est ipse, sequeretur de necessitate quod proportio eius ad illam speciem esset sicut proportio potentiæ ad actum; unde oportet quod ipse intelligat solum per speciem quæ est sua essentia, & per consequens quod intelligat se tantum sicut primum intellectum; intelligendo tamen se, cognoscit alia, sicut supra cap. xlvi. ostensum est, non solum autem actus, sed potentias, & privationes. Et hic est sensus verborum quem Philosophus ponit in III. de Anima, text. com. xxx. dicens: Aut quomodo alium cognoscit, aut nigrum? Contraria enim quodammodo

do cognoscit. Oportet autem potentia esse cognoscentem, & esse in ipso. Si vero alicui non inest contrarium, scilicet in potentia, se ipsum cognoscit, & actu est, & separabile.

Neque oportet sequi expositionem Averrois, qui vult, quod ex hoc sequatur quod intellectus qui est tantum in actu, nullo modo cognoscat privationem; sed sensus est quod non cognoscat privationem per hoc quod est in potentia ad aliquid aliud, sed per hoc quod cognoscit se ipsum, & est semper actu.

Rursus sciendum, quod si Deus hoc modo se ipsum cognosceret quod cognoscendo se non cognosceret alia entia, quæ sunt particularia bona, nullo modo cognosceret privationem, aut malum: quia bonum quod est ipse, non est aliqua privatio opposita; quum privatio, & suum oppositum sint nata esse circa eadem: & sic ei quod est actus purus, nulla privatio opponitur, & per consequens nec malum. Unde, posito quod Deus se solum cognoscat, cognoscendo bonum quod est ipse, non cognosceret malum; sed quia cognoscendo se, cognoscit etiam entia in quibus nata sunt esse privationes, necesse est, ut cognoscat privationes oppositas, & mala opposita particularibus bonis.

Sciendum etiam, quod sicut Deus absque discursu intellectus cognoscendo se, cognoscit alia, ut supra ostensum est; ita non oportet quod eius cognitio sit discursiva, si per bona cognoscit mala: nam bonum est quasi ratio cognitionis mali, cum malum nihil sit aliud quam privatio boni: unde cognoscitur mala per bona, sicut res per suas definitiones, non sicut conclusiones per principia. Nec etiam ad imperfectionem divinæ cognitionis cedit, si mala per privationem bonorum cognoscit: quia malum non dicitur esse, nisi in quantum est privatio boni: unde secundum hunc solum modum est cognoscibile: nam nunquamque quantum habet de esse, tantum habet de cognoscibilitate.

CAPUT LXXII.

Quod Deus sit volens.

I. Part. quest. xix. art. 1.

Expeditis his quæ ad divini intellectus cognitionem pertinent, nunc restat considerare de Dei voluntate.

1. Ex hoc enim quod Deus est intelligens, sequitur quod sit volens. Cum enim bonum intellectum sit proprium objectum voluntatis, oportet quod bonum intellectum, in quantum huiusmodi, sit volitum. Intellectum autem dicitur ad intelligentem. Necesse est igitur quod intelligens bonum, in quantum huiusmodi, sit volens. Deus autem intelligit bonum: cum enim sit perfecte intelligens, ut ex supradictis cap. XLIV. patet, intelligit ens simul cum ratione boni. Est igitur volens.

2. Adhuc. Cuicumque inest aliqua formarum, habet per illam formam habitudinem ad ea quæ sunt in rerum natura; sicut lignum album per suam albedinem est aliquibus simile, & quibusdam dissimile. In intelligente autem, & sentiente est forma rei intellectæ, & sensatæ, cum omnis cognitio fiat per aliquam similitudinem. Oportet igitur esse habitudinem intelligentis, & sentientis ad ea quæ sunt intellectæ, & sensatæ, secundum quod sunt in rerum natura. Non autem hoc est per hoc quod intelligitur, & sentiunt: nam per hoc magis attenderetur habitu-

do rerum ad intelligentem, & sentientem: quia intelligere, & sentire est; secundum quod res sunt in intellectu, & sensu secundum modum utriusque. Habet autem habitudinem sentiens, & intelligens ad rem quae est extra animam, per voluntatem, & appetitum: unde omnia sentiencia, & intelligentia appetunt, & volunt; voluntas tamen proprie in intellectu est. Cum igitur Deus sit intelligens, oportet quod sit volens.

3. Amplius. Illud quod consequitur omne ens, convenit enti, in quantum est ens. Quod autem est huiusmodi, oportet quod in eo maxime inveniatur quod est primum ens. Cuiuslibet autem enti competit appetere suam perfectionem, & conservationem sui esse; unicuique tamen secundum suum modum. In intellectualibus quidem per voluntatem, animalibus per sensibilem appetitum, carentibus vero sensu per appetitum naturalem; aliter tamen quae habent, & quae non habent: nam ea quae non habent, per appetitivam virtutem sui generis desiderio tendunt ad acquirendum quod eis deest; quae autem habent, quietantur in ipso. Hoc igitur primo enti, quod Deus est, deesse non potest: cum igitur ipse sit intelligens, inest sibi voluntas, qua placet sibi suum esse, & sua bonitas.

4. Item. Intelligere quanto perfectius est, tanto delectabilius est intelligenti. Sed Deus intelligit, & suum intelligere est perfectissimum, ut supra cap. XLIV. ostensum est. Ergo intelligere est ei delectabilissimum. Delectatio autem intelligibilis, est per voluntatem, sicut delectatio sensibilis, est per concupiscentiam appetitum. Est igitur in Deo voluntas.

5. Praeterea. Forma per intellectum considerata non movet, nec aliquid causat, nisi mediante voluntate, cuius objectum est finis, & bonum, a quo movetur aliquis ad agendum: unde intellectus speculativus non movet, neque imaginatio pura absque aestimatione boni, vel mali. Sed forma intellectus divini est causa motus, & esse in aliis: agit enim res per intellectum, ut infra ostendetur. Oportet igitur quod ipse sit volens.

6. Item. In virtutibus motivis, & habentibus intellectum, primo invenitur voluntas: nam voluntas omnem potentiam applicat ad suum actum: intelligimus enim, quia volumus; imaginamur, quia volumus; & sic de aliis: & hoc habet, quia objectum eius est finis; quamvis intellectus non secundum modum causae efficientis & moventis, sed secundum modum causae finalis moveat voluntatem, proponendo sibi suum objectum, quod est finis. Primo ergo moventi convenit maxime habere voluntatem.

7. Praeterea. Liberum est quod sui causa est; & sic liberum habet rationem eius quod est per se. Voluntas autem primo habet libertatem in agendo: in quantum enim voluntarie agit quis, dicitur libere agere quamcumque actionem. Primo igitur agentis maxime competit per voluntatem agere, cui maxime competit per se agere.

8. Amplius. Finis, & agens ad finem, semper unius ordinis inveniuntur in rebus: unde & finis proximus, qui est proportionatus agenti, incidit in idem specie cum agente tam in naturalibus, quam in artificialibus: nam forma artis, per quam artifex agit, est species formae quae est in materia, quae est finis artificis; & forma ignis generantis, qua agit, est ejusdem speciei cum forma ignis geniti, quae est finis generationis. Deo autem nihil coordinatur quasi ejusdem ordinis nisi ipse; alias essent plura prima, cuius contrarium ostensum est supra cap. XLIII. Ipse igitur

est primum agens propter finem, qui est ipsemet: ipse igitur non solum est finis appetibilis, sed appetens, ut ita dicam, se finem, & appetitu intellectuali, cum sit intelligens, qui est voluntas. Est igitur in Deo voluntas.

Hanc autem Dei voluntatem sacrae Scripturae testimonia confirmant: dicitur enim in Psalm. CXXXIV.

6. Omnia quaecumque voluit, fecit Dominus: & Rom. IX. 19. Voluntas eius quis resistit?

CAPUT LXXIII.

Quod voluntas Dei sit eius essentia.

I. Part. q. XIX. art. 1. ad 3. & q. XX. art. 3. ad 2.

EX hoc autem apparet quod sua voluntas non est aliud quam sua essentia.

1. Deo enim convenit esse volentem, in quantum est intelligens, ut ostensum est cap. XLIV. & XLV. Est autem intelligens per essentiam suam, ut supra probatum est. Ergo & volens: est igitur voluntas Dei, ipsa eius essentia.

2. Adhuc. Sicut intelligere est perfectio intelligentis, ita & velle est perfectio volentis: utrumque enim est actio in agente manens, non autem transiens in aliquid passum, sicut calefactio. Sed intelligere Dei est eius esse, ut supra cap. XXVIII. probatum est, eo quod cum esse divinum sit secundum se perfectissimum, nullam supervenientem perfectionem admittit, ut supra ostensum est. Est igitur & divinum velle, esse ipsius: ergo voluntas Dei est eius essentia.

3. Amplius. Cum omne agens agat in quantum actu est, oportet quod Deus, qui est actus purus, per suam essentiam agat. Velle autem est quaedam Dei operatio. Oportet igitur quod Deus per suam essentiam sit volens: sua igitur voluntas est sua essentia.

4. Item. Si voluntas esset aliquid additum divinae substantiae, cum divina substantia sit quid completum in esse, sequeretur quod voluntas adveniret ei quasi accidens subjecto; sequeretur etiam quod divina substantia compararetur ad ipsam quasi potentia ad actum, & quod esset compositio in Deo: quae omnia supra cap. XVI. XVII. & XXIII. improbata sunt. Non est igitur possibile quod divina voluntas sit aliquid additum divinae essentiae.

CAPUT LXXIV.

Quod principale volitum Dei est divina essentia.

I. Part. q. XIX. art. 1. ad 3. & de potent. quest. III. art. 17. ad 14.

EX hoc autem ulterius apparet quod principale divinae voluntatis volitum est eius essentia.

1. Bonum enim intellectum est objectum voluntatis, ut supra cap. LXXII. dictum est. Id autem quod a Deo principaliter intelligitur, est divina essentia, ut probatum est cap. XLVIII. Divina igitur essentia est id de quo principaliter est divina voluntas.

2. Item. Appetibile comparatur ad appetitum sicut movens ad motum, ut supra cap. XLIV. dictum est; & similiter se habet volitum ad volentem, cum voluntas sit de genere appetitivarum potentiarum in nobis. Si igitur voluntatis divinae sit aliud principale

volitum quam Dei essentia, sequetur quod aliquid aliud sit superius divinae voluntate quod ipsam moveat: cuius contrarium ex praedictis cap. XLIV. patet.

3. Praeterea. Principale volitum unicuique volenti est causa volendi: cum enim dicimus: Volo ambulare, ut saner, causam nos reddere arbitramur: & si quaeratur: Quare vis sanari, procedetur in assignatione causarum quousque perveniat ad finem ultimum, qui est principale volitum, quod est causa volendi per se ipsum. Si igitur Deus aliquid aliud velit principaliter quam se ipsum, sequetur quod aliquid aliud sit ei causa volendi. Sed suum velle est suum esse, ut ostensum est cap. LXXIII. Ergo aliquid aliud erit ei causa essendi: quod est contra rationem primi entis.

4. Adhuc. Unicuique volenti principale volitum est suum ultimum finis: nam finis est per se volitus, & per quem alia fiunt volita. Ultimus autem finis est ipse Deus, quia ipse est summum bonum, ut ostensum est cap. XLII. Ipse igitur est principale volitum suae voluntatis.

5. Amplius. Unaquaqueque virtus ad suum objectum principale secundum aequalitatem proportionatur: nam virtus rei secundum objectum mensuratur, ut patet per Philosophum in I. de celo & mundo, textu com. CXVI. Voluntas igitur essentiae ex aequo proportionatur suo principali objecto; & similiter intellectus, & etiam sensus. Divina autem voluntati nihil ex aequo proportionatur nisi eius essentia. Igitur principale objectum divinae voluntatis est divina essentia. Cum autem divina essentia sit Dei intelligere, & omnia alia quae in ipso esse dicuntur, manifestum est quod eodem modo principaliter vult se intelligere, se velle, se esse unum, & quidquid aliud est huiusmodi.

CAPUT LXXV.

Quod Deus volendo se, vult etiam alia a se.

HINC autem ostendi potest quod Deus volendo se, vult etiam alia.

Cujus enim est velle finem, eius est velle ea quae sunt ad finem ratione finis. Est autem Deus ultimus rerum finis, ut ex praedictis cap. praec. aliquatenus patet. Ex hoc igitur quod vult se esse, etiam alia vult quae in ipsum sicut in finem ordinantur.

2. Item. Unusquisque eius quod est propter se ipsum ab ipso volitum, & amatum, perfectionem desiderat: quia enim propter se amamus, volumus esse optima, & semper meliora, & multiplicari quantum possibile est. Ipse autem Deus suam essentiam propter se ipsam vult, & amat: non autem secundum se augmentabilis, & multiplicabilis est, ut supra praedictis cap. XLVI. manifestum est; sed solum multiplicabilis est secundum suam similitudinem, quae a multis participatur. Vult igitur Deus rerum multitudine ex hoc quod suam essentiam, & perfectionem vult, & amat.

3. Amplius. Quicumque amat aliquid secundum se, & propter ipsum, amat per consequens omnia in quibus illud invenitur, ut qui amat dulcedinem propter ipsam, oportet quod omnia dulcia amet. Sed Deus suum esse & secundum se, & propter ipsum suum vult, & amat, ut supra cap. praec. ostensum est: omne autem aliud esse est quaedam sui esse secundum similitudinem participatio, ut ex praedictis

cap. XXI. aliquatenus patet. Relinquitur igitur quod Deus ex hoc ipso quod vult, & amat se, vult, & amat alia.

4. Adhuc. Deus volendo se, vult omnia quae in ipso sunt: Omnia autem quodam modo praexistunt in ipso per proprias rationes, ut supra ostensum est cap. XXVIII. & LIV. Deus igitur volendo se etiam alia vult.

5. Item. Quanto aliquid est perfectioris virtutis, tanto sua casualitas ad plura se extendit, & in magis remota, ut supra cap. LXX. dictum est. Casualitas autem finis in hoc consistit quod propter ipsum alia desiderantur. Quanto igitur finis est perfectior, & magis volitus, tanto voluntas volentis finem ad plura extenditur ratione finis illius. Divina autem essentia est perfectissima in ratione bonitatis, & finis. Igitur diffundet suam casualitatem maxime ad multa, ut propter ipsam multa sint volita, & praecipue a Deo, qui eam secundum totam suam virtutem perfecte vult.

6. Praeterea. Voluntas consequitur intellectum, sed Deus suo intellectu intelligit se principaliter, & in se intelligit omnia alia. Igitur similiter principaliter vult se, & volendo se, vult omnia alia. Hoc autem auctoritate sacrae Scripturae confirmatur: dicitur enim Sap. XI. 25. Diligis enim omnia quae sunt, & nihil eorum odisti quia fecisti.

CAPUT LXXVI.

Quod Deus uno actu voluntatis se, & omnia alia velit.

I. Part. quest. XIX. art. 2. ad 4.

HOC autem habito, sequitur quod Deus uno actu voluntatis se, & alia velit.

Omnis enim virtus una operatione, vel uno actu fertur in objectum, & in rationem formalem objecti; sicut eadem visione videmus lumen, & colorem, qui fit visibilis actu per lumen. Cum autem aliquid velimus propter finem tantum, id quod propter finem desideratur, accipit rationem volitae finis; & sic finis comparatur ad ipsam sicut ratio formalis ad objectum, ut lumen ad colorem. Cum igitur Deus omnia alia velit propter se sicut propter finem, ut ostensum est cap. LXXV. uno actu voluntatis vult se, & alia.

2. Amplius. Quod perfecte cognoscitur, & desideratur, secundum suam totam virtutem cognoscitur, & desideratur. Finis autem virtus est, non solum secundum quod in se desideratur, sed etiam secundum quod alia sunt appetibilia propter ipsum. Quia igitur perfecte desideratur finem, utroque modo ipsum desiderat. Sed non est ponere aliquem actum Dei volentis, quo velit se, & quo non velit se perfecte, cum in omnibus sit imperfectum. Quolibet igitur actu quo Deus vult se, vult se, & alia propter se. Alia vero a se non vult nisi in quantum vult se, ut probatum est cap. praec. Relinquitur igitur quod se, & alia non alio & alio actu voluntatis vult, sed uno & eodem modo.

3. Adhuc. Sicut ex praedictis cap. XIV. patet, in actu cognoscitiva virtutis discursus attenditur secundum quod semetipsum cognoscimus principia, & ex eis in conclusiones venimus; si enim in ipsis principis intererunt conclusiones, ipsa principia cognoscendo, non esset discursus, sicut nec quando aliquid videmus in speculo. Sicut autem principia se habent ad conclusiones in speculativo, ita finis ad ea quae